

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A M. N. MÚZEUM SZÉCHÉNYI-ORSZÁGOS- KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

AZ 1904. ÉV III. NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványok osztályának* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 4709 db., ajándék útján 200 db., vétel útján 186 db., összesen 5095 darabbal gyarapodott. Ezen felül köteles példány czimén beérkezett: gyászjelentés 1522 db., zárszámadás és üzleti jelentés 971 db., egyházi körlevél 153 db., perirat 53 db., hivatalos irat 402 db., műsor 457 db., alapszabály 503 db., szinlap 2323 db., falragasz 1153 db., vegyes 1119 db., összesen 8656 db. aprónyomtatvány.

Vételre fordított 1698 korona 17 fillér és 54 márka.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a könyvtár anyagát: Aldásy Antal, Bácsi ág. h. ev. egyházmegye, Balatoni Múzeum-egyesület Keszthely, M. kir. Belügyminiszterium (4 db.), Biblioteca Nacional Habana (2 db.), Bosnyák-hercegség országos kormánya, Budapest székesfőváros statisztikai hivatala (2 db.), Buday Sándorné, Custav J. New-York, Erdélyi Múzeum-egylet Kolozsvár, Finály Gábor, Fővárosi közmunkák tanácsa, Glatz Károly Székelyudvarhely (10 db.), Handelsministerium Wien (5 db.), Hinz Emil (4 db.), Imper. akad. nauk. St. Petersburg, Kais. Akad. der Wissenschaften Wien (5 db.), Képviselőházi iroda (14 db.), Kereskedelmi és iparkamara, M. kir. Kereskedelmi Miniszterium, Königl. Universitáts-Biblioteket Upsala, Komárom polgármesteri hivatala, Kovács György, M. kir. közp. statisztikai hivatal, M. kir. szabaddalmi hivatal (45 db.), M. N. Múzeum régiségtára, M. N. Múzeum igazgatósága (2 db.), M. Tud. Akadémia (2 db.), Moes Gusztáv Brassó (2 db.), Museo Michoacano Mexico, Pacher Pál Salzburg, M. kir. Pénzügyminiszterium, Ranschburg Gusztáv (12 db.), Reich Péter Kornél, Rendőrfőkapitányság, Schreder Szabula Szolnok, Schwei-

zerisches Landesmuseum Zürich, Sinay Vilmos Kiskunfélegyháza, Statist. Central-Commission Wien (2 db.), Sutro Theodore New-York (2 db.), Szalay Imre (11 db.), Székely nemzeti múzeum Sepsi-Szent-György, Szilágy vármegye közönsége Zilah, Téglás Gábor (2 db.), Vincze Béla Értarcsa (2 db.). Szerdahelyi Béla Nyitra-Szerdahely (5 db.).

Nevezetesebb szerzemények: 1. (Alvinczi G.) Itinerarium catholicum, Debreczen 1616 (ajándék). 2. Kincstartócska a világos csesztekői egyházának. 1627. *Unicum.* (180 korona.)

A könyvtár helyiségeiben 2100 egyén 7876 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 708 egyén 1070 kötetet használt.

A lefolyt évnegyedben 781 munka osztályoztatott, melyekről összesen 1140 czédula készült. A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe a negyedév folyamán 529 csomag érkezett; ugyaninnen 510 levél expedíaltatott, amiből 142 reklamálás volt. Az 1897. évi XLI. t.-cikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosok ellen peres eljárás megindítása 5 esetben kéretett.

II.

A *kézirattár* 6 kézirattal és 685 darab irodalmi levéllel gyarapodott.

Az irodalmi levelek túlnyomó többsége, számszerint 590 darab Fejérváry Gábor hagyatékából származik. E becses gyűjteményt Hampelné Pulszky Polyxena ajándékozta könyvtárunknak. Szerdahelyi Béla viszont egy 1588-ban írott Cicero-commentárt ajándékozott.

Vételre összesen 539 korona fordítottatott. Szerzeményeink közül kiemelendők Callimachus vegyes prózai műveinek egy XVI. század elején összeírt kötete, továbbá ugyane szerző verses műveinek és Janus Pannonius epigrammáinak egy 1522-ben másolt kézírata. Az irodalmi levelestár nevezetesebb darabjai közt Madách Imre, Báró Eötvös József, Szalay László, Kubinyi Ágoston és Bernát Gáspár levelei szerepelnek.

A negyedévi szerzemények feldolgozásán kívül folytatottatott a levelestár betűrendes átalakítása.

Az évnegyed folyamán 8 kutató 21 kéziratot használt.

III.

A *levéltári osztály* ajándék útján 2, vétel útján 76 db., összesen 78 db. irattal, továbbá ugyancsak vétel útján egy több ezer dbból álló 1848/49-iki iratokat tartalmazó gyűjteménnyel és két családi letéteménynek 20,000 dbot meghaladó anyagával gyarapodott.

Vételre fordítottatott 802 kor. és a v. és k. o. minisztertől

nyert külön fedezetből a fentebb említett 1848/49-es iratgyűjtemény megvásárlására 40,000 kor.

A törzsanyag gyarapodásából 50 eredeti és 2 másolat esett a középkori iratok, 78 db. az ujabbkori, 2 db. a nemesi és 1 db. a csehíratok csoportjára, nem számítva az 1848/49-es csoport jelentékeny még számba nem vett gyarapodását.

Ajándékaival Virágh Sándor Budapestről, letétemény útján a Berzeviczy és Szmrecsányi családok gyarapították az osztályt.

Az osztály helyiségeiben 42 kutató használt 9200 db. iratot; külső használatra kikölcsönözöttet 4 térítvényre 53 db. irat.

A középkori iratok jelentékeny számán kívül, melyek XIV. századi iratainkat 3, a XV. századiakat 27, a XVI. századiakat 20 dbbal gyarapították, levéltáraink legnevezetesebb gyarapodása az 1848/49-iki szabadságharczra és azok szereplőikre vonatkozó, Hentaller Lajos orsz. képviselő gyűjtéséből eredő iratok, melyeket a nm. v. és k. o. min. úr 40,000 koronáért vásárolt meg jelenlegi tulajdonosuktól. A gyűjtemény, melynek darabszámát átlag 3000-re tehetjük, a Kossuth Lajostól eredő iratokon kívül leginkább a törökországi és olasz emigratióra és emigransainknak a krimi háboruban való részvételére vonatkoznak. Tartalmuk részletes ismertetése csak rendezésük befejezte után válik lehetővé.

A nemesi iratok csoportjának gyarapodása: 1. 1662. június 29. Pozsony. Garamszeghi Géczy István címeres-levele I. Lipóttól (másolat). — 2. 1732. december 30. Bécs. Szendrey János birodalmi lovagi címereslevele VI. Károly császártól.

Családi letéteményeink sorozata a Berzeviczy-család két ágának, úgymint a kakaslomniczi és a kihalt bárói ágak levéltáraival gyarapodott, melyek közül az elsőt Berzeviczy Gyula cs. és kir. kamarás, a másodikat pedig Szmrecsányi Miklós min. tanácsos, mint a bárói rang utolsó sarja, báró Berzeviczy Mária, férj. Szmrecsányi Ödönné fia, a maga és testvére részéről helyeztek el örök letéteményül intézetünkben, s a melyek letéteményezése folytán a múzeum most már a maga teljességében őrzi e család iratait.

A kakaslomniczi ág levéltárának anyaga, mely mostanig a nagylomniczi kastélyban őriztetett, 9 ládát tölt be, a családi iratokon kívül az Okolicsányi-család iratait is magában foglalja, a kihalt bárói ágak eddig Sárosdarócson őrzött levéltára kizárólag az ágra vonatkozó iratokat tartalmaz. A három különböző oldalról letéteményezett családi levéltár tehát három csoportban egyesíti magában a három ág, u. m. a berzeviczei, a kakaslomniczi és a kihalt bárói ágak iratait, a mely csoportok a közös családi név alatt, mint a családi levéltár külön részei fognak az örök letétemények sorában felállíttatni.

Az előző és a most lefolyt évnegyedek szaporulatainak fel-

dolgozásán kívül az osztályban tovább folyt és az 1500. évig haladt a középkori iratok czédulázása és folytatott Kossuth Lajos iratainak revideálása, azonkívül egy vételre felajánlott 4625 dbra menő családi levéltár számbavétele és megbecslése adott jelentékenyebb dolgot és még az évnegyed zárta előtt megkezdett a Hentaller-féle gyűjtemény lajstromozása.

A családi levéltárak közül befejeztetett a Szögyény-Marich-család levéltárának rendezése; a letétemény a XIII. századból 1, a XIV. századból 11, a XV-ikből 37, a XVI-ikből 27 db., összesen 76 db. középkori eredeti oklevelet és 9 db. másolatot s az újkorból 65 db. XVI., 1044 db. XVII., 4819 db. XVIII. és 2416 db. XIX. századi iratot, 43 db. genealógiai feljegyzést, 35 kéziratot, 9 térképet, 38 rajzot és 76 elenchust, összesen 8545 dbot foglal magában.

Megkezdett továbbá a Kruplanicz-család levéltárának, valamint a Berzeviczy-család bárói ága iratainak rendezése.

Az évnegyed legnevezetesebb eseményéről, s az osztályban végzett tudományos munkálgodás legjelentékenyebb eredményéről kell még megemlékeznünk, a M. N. M. czímereslevelei című kiadvány megjelenéséről, mely dr. Áldásy Antal múzeumi őr gondos szerkesztésében a könyvtár katalógusainak II. kötete gyanánt látott napvilágot, a czímeres pontos leírásával és czímer-rajzokkal, ismertetve a levéltár e fontos csoportjának anyagát.

IV.

A *hírlap-könyvtár* gyarapodása a) köteles példány 106 hírlap és 25,364 szám (és pedig csomagban kimutatással 20,342 szám, egyes számokban 5022 szám), b) ajándék 77 szám (a washingtoni Smithsonian Institut. Diario Official 1903. számai), összesen 106 hírlap és 25,441 szám.

A könyvtárban 321 olvasó 841 kötetet, házon kívül 18 olvasó 64 kötetet összesen 339 olvasó 905 kötetet használt.

Czédulázott 21 új hírlap 23 évfolyama; átnézetett 106 hírlap és 22,222 szám; kötés alá adatott 308 kötet hírlap.

A köteles példányok, melyek kimutatással (csomagokban) beérkeztek a gyarapodási könyvbe irattak és a nyilvántartási lapokra vezettettek, ezeken kívül a számonkért beérkezett hírlapok is összegezve hetenként beirattak, betűrendbe osztályoztattak és elhelyeztettek. A csomagküldeményekben hiányzó hírlapszámok azonnal reclamáltattak és ezek is följegyeztettek.